

A group of construction workers in high-visibility orange and yellow safety suits and red helmets are gathered on a construction site. In the background, a large concrete building under construction is visible, with a blue crane and other workers on a higher level. The ground is dirt and littered with some debris and yellow hoses.

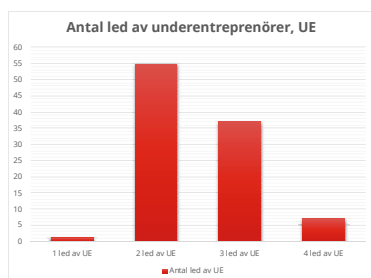
VEM HAR ANSVARET, EGENTLIGEN?

Rapport om begränsningar av
underentreprenörsled

Begränsa underentreprenörsled

Byggbranschen formar våra vackra samhällen. Den skapar arbetstillfällen och genererar tillväxt. Samtidigt är denna stolta bransch plågad av kriminella aktörer. Aktörer som konkurrerar ut seriösa, ansvarstagande företag. Aktörer som hänsynslöst exploaterar människor. I en bransch som har blivit alltmer fragmenterad kan dessa aktörer verka i det dolda.

En vanlig företeelse på byggarbetsplatser är att den entreprenör som tecknar kontrakt med en beställare inte genomför hela projektet med egen anställd personal. Istället utförs arbetet av anställda hos underentreprenörer. Projektet delas upp i mindre delar som säljs ut till andra företag. Ofta säljer dessa underentreprenörer sedan vidare hela eller delar av arbetet, vilket skapar långa led av underentreprenörer.

HUR SER DET UT PÅ SVENSKA BYGGARBETSPLATSER?

Byggnads har studerat 100 byggprojekt för att få en generell bild av förekomsten av underentreprenörer i den svenska byggsektorn.

Följande kan konstateras:

- ▶ I genomsnitt används 2,5 led av underentreprenörer
- ▶ 56 % av projekten använder inte fler än två led av underentreprenörer
- ▶ I genomsnitt är enbart cirka 10 % av de verksamma på arbetsplatsen anställda hos huvudentreprenören.
- ▶ Det är få verksamma per företag på byggarbetsplatserna, i samtliga led av entreprenörer. I snitt är det mellan två och fem anställda per företag som arbetar på ett projekt.

VAD ÄR PROBLEMET?

Underentreprenörer är ibland nödvändiga för specialiserade arbetsmoment. Det är vanligt att en elfirma anlitas som underentreprenör för att utföra elarbeten på ett projekt. I sådana fall är användningen av underentreprenörer inget problem. Dock förekommer det att långa led av underentreprenörer används på ett sätt som skapar stora problem för de anställda, för de seriösa företagen, för beställare och för samhället.

Bygghandelskommissionen konstaterar i sin slutrapport [Från svart till vitt – vänd den osunda utvecklingen i byggbranschen] att företag i byggbranschen i ökad utsträckning har anlitat underentreprenörer i verksamheten, samt att det har ökat risken för att kriminella företag kommit in på byggarbetsplatser. Oavsett om det är en offentlig upphandling eller ett privat projekt riskerar användningen av underentreprenörer att leda till oegentligheter. Det är uppenbart svårare att ha kontroll på ett stort antal underentreprenörer i flera led än en sammanhållen entreprenad.

Byggnads kan konstatera att de långa led av underentreprenörer vi ser på många byggarbetsplatser idag inte kan motiveras av behovet av specialisering. Arbetsmoment delas upp i fler delar än vad som är logiskt i förhållande till kompetensen hos yrkesutbildad personal. Exempelvis kan en underentreprenör anlitas enbart för att montera gipsskivor, trots att det är en naturlig del av en yrkesutbildad träarbetares arbetsuppgifter. Om en uppdelning av arbetsmoment sker utan en logisk koppling till behovet av specialisering måste det föreligga ett annat motiv.

Bygg- och anläggningsföretaget Veidekke anger i deras handbok för beställare att långa kedjor av underleverantörer medför en större risk för att oseriösa aktörer finns på arbetsplatsen och att ansvaret för viktiga frågor, exempelvis arbetsmiljöfrågor, faller mellan stolarna.

Så ser det ut i EU

I Europeiska kommissionens rapport om utstationeringsdirektivet anges att en av de största utmaningarna, som kan påverka utstationerade arbetstagares rättigheter och den sunda konkurrensen, är långa led av underentreprenörer.

De långa leden skapar brist på öppenhet och ansvarsskyldighet, vilket gör det mycket svårt att säkerställa att lagar och avtal följs.

Europeiska arbetsmyndigheten, ELA, konstaterar i sin rapport om byggsektorn att nyttjandet av underentreprenörer är en vanlig praxis inom byggsektorn i EU. Underentreprenörsleden kan bli komplexa, särskilt när de involverar flera

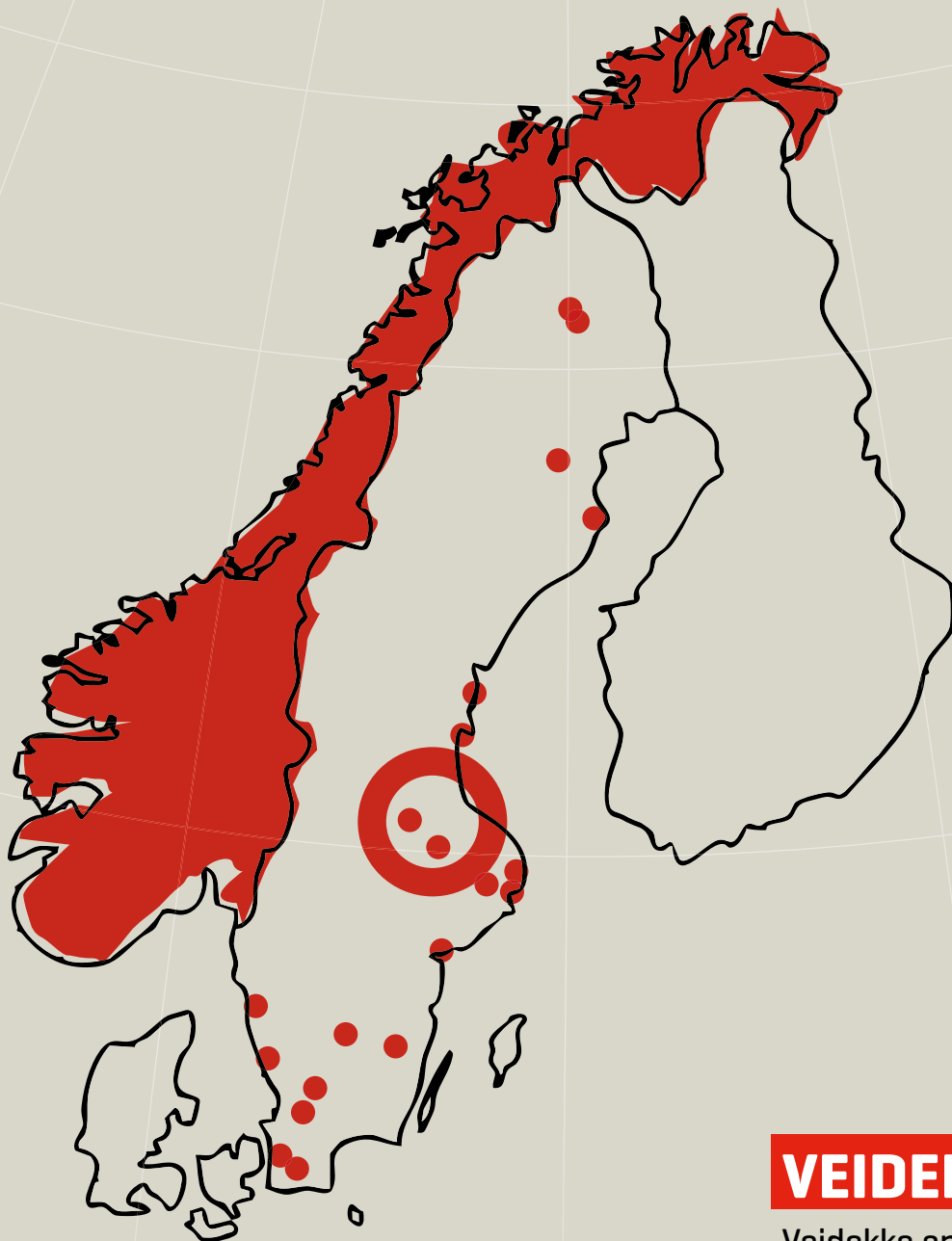
företag från olika medlemsstater, vilket riskerar att erodera arbetares rättigheter samt skapar svårigheter för arbetsmiljömyndigheter och fackföreningar att identifiera den "faktiska arbetsgivaren" och skydda arbetstagare.

Det är tydligt att det finns många aktörer som har uppmärksammat problemen med långa led av underentreprenörer. Det har lett till en bred europeisk debatt om

Bristen på öppenhet och ansvarsskyldighet gör det mycket svårt att säkerställa att lagar och avtal följs.

hur fenomenet kan regleras för att minska risken för utnyttjande och brottslighet på våra arbetsplatser. I Europaparlamentet har arbetsmarknadsutskottet antagit en initiativrapport från Johan Danielsson (S) som uppmanar kommissionen att föreslå lagstiftning som begränsar antalet led av underentreprenörer i risksektorer.

UE I PRAKTIKEN

NORGE

I Norge får det sedan år 2017 som huvudregel förekomma högst två led av underentreprenörer i offentlig upphandling av bygg och städ.

REGION UPPSALA

Region Uppsala beslutade i september 2025 att införa ett tak på två underentreprenörsled i byggupphandlingar. Kravet gäller redan för nya projekt och omfattar även ramavtalen från den 1 januari 2026.

VEIDEKKE

Veidekke anser att en konkret och samtidigt kraftfull åtgärd för att minska risken för oseriösa företag i leverantörskedjan är att begränsa antalet led av entreprenörer. Veidekke har för sina egna projekt tillämpat en begränsning av antalet led av underentreprenörer till två sedan år 2013 i Norge och sedan år 2016 i Sverige.

Vilka konsekvenser skulle begränsningar av underentreprenörsled få?

De aktörer som är motståndare till införandet av begränsningar av underentreprenörsled anger ibland följande argument.

1. Det skulle vara förenat med stora kostnader för näringslivet.
2. Det skulle missgynna små- och medelstora företag.
3. Det skulle inte vara rättsligt möjligt.

Gällande det första argumentet är det mycket svårt att göra en uppskattning av de ekonomiska effekterna av att begränsa underentreprenörsleden. Svenskt Näringsliv försöker sig på en uppskattning i en nyligen publicerad rapport, men medger att deras beräkningar är osäkra, samt att kostnaderna sannolikt överskattas eftersom två led av underentreprenörer redan idag tillämpas på en majoritet av Sveriges byggarbetsplatser.

I Norge har begränsningarna till två led införts i brett samförstånd mellan parterna utan rapporter om stora ekonomiska kostnader i samband med övergången. I en rapport från den norska forskningsstiftelsen Fafo framgår att entreprenörer inom den norska byggsektorn anser att det är hanterbart att förhålla sig till begränsningarna. I en mastersuppsats från Norges teknisk-naturvetenskapelige universitet behandlas de norska begränsningarna utifrån entreprenörernas perspektiv. Få entreprenörer har upplevt stora utmaningar till följd av införandet av tvåledsbegränsningarna, samtidigt som begränsningarna bidrar till att kriminalitet som tidigare fanns långt ner i leden nu har ett mindre utrymme.

I förhållande till det andra argumentet uttrycker den europeiska konfederationen för små- och medelstora företag i

byggsektorn, European Builders Confederation, EBC, en vilja att begränsa leden av underentreprenörer genom lagstiftning, i syfte att motverka social dumpning och osund konkurrens. Byggnads kan också konstatera att det är fullt möjligt för små och medelstora företag att delta i större byggprojekt såväl i underentreprenörsled ett som i led två, eftersom genomsnittet för antalet verksamma anställda per företag är lågt.

Beträffande det tredje argumentet kan det konstateras att flera europeiska länder, däribland Norge, Frankrike, Belgien och Spanien, på ett eller annat sätt har begränsat antalet led av underentreprenörer i upphandlingar av bygg- och anläggningsarbete. EFTA Surveillance Authority, ESA, har granskat Norges begränsningar. De valde att inte driva det norska ärendet vidare till domstol, utan att låta Norge fortsätta tillämpa begränsningarna.

Slutsats

Byggnads konstaterar att det är möjligt, både rättsligt och ekonomiskt, att begränsa antalet led av underentreprenörer till två, som huvudregel.

I majoriteten av byggprojekten i Sverige idag tillämpas inte fler led. Vidare har begränsningar införts i flertalet länder, med gott resultat. I Norge, där begränsningar av underentreprenörsled har tillämpats sedan år 2017, är fackföreningar och arbetsgivarorganisationer överens om att dessa är bra och att de ska behållas.

Att ett stort antal aktörer påpekar riskerna med långa led av underentreprenörer

inom byggsektorn visar att det föreligger ett stort behov av reglering. En sådan reglering bör grunda sig på erfarenheter från de, såväl företag som nationer, som har infört begränsningar, snarare än osäkra beräkningar av uppskattade eventuella kostnader.

Det är tydligt att de långa och komplexa leden av underentreprenörer vi ser inom byggsektorn idag inte kan motiveras av

behovet av specialisering. De långa och komplexa leden gör det möjligt att dölja bristande arbets- och löneförhållanden, vilket kan kapa kostnader för projektet på bekostnad av arbetarna och de seriösa företagen. Byggnads önskar inte föreslå ett regelverk som förhindrar företag från att anlita extern specialistkompetens. Det Byggnads vill reglera bort är den kultur som lett till allt längre led av underentreprenörer och som idag öppnar upp för arbetslivskriminalitet att slå rot. Genom att begränsa leden till två erbjuds möjlighet till att anlita extern specialistkompetens, samtidigt som byggarbetsplatserna blir överblickbara och möjliga att kontrollera.

BYGGNADS KRAV ÄR TYDLIGT.

Underentreprenörsleden i byggsektorn ska genom lag begränsas till två, som huvudregel. Vi är övertygade om att det inte bara är möjligt, utan även nödvändigt för att uppnå en sund byggbransch.

Ett sådant regelverk, nationellt med stöd också av gemensamma ramar på EU-nivå, skapar en byggbransch där seriösa företag kan konkurrera om uppdrag med kompetens, effektivitet

och anställda med goda arbetsvillkor. Då kan alla våra kollegor på byggarbetsplatserna få vad de har rätt till, nämligen trygghet, säkerhet, samt lön och arbetsvillkor enligt kollektivavtal.